

Kooperatyvai ir socialinės įmonės. Darbas ir užimtumas pasirinktose šalyse

Ivadas

Kooperatyvas paprastai apibrėžiamas kaip verslo organizacija, kuri nuosavybės teise priklauso ją demokratiskai valdantiems nariams ir kuri veikia savo narių labui. Socialinė įmonė bendrai suvokama kaip verslo organizacija, turinti socialinę misiją ir dirbanti bendruomenės ar klientų grupės labui. Šiame tyime nagrinėjama, kaip Europos kooperatyvai ir socialinės įmonės padeda kurti ir išlaikyti darbo vietas. Jame nustatomi darbo vietų kūrimo skatinamieji veiksnių ir kliūtys, nagrinėjamos užimtumo sąlygos, išsamiai aprašomos pasirinktų ES valstybių narių paramos priemonės ir pateikiamas politikos gairės, kaip paremti šiuo darbo vietų kūrimą.

Politinės aplinkybės

2008 m. prūžus finansų krizei ir nemažejant aukštam nedarbo lygiui ES, kooperatyvai išsilaikė panašiai ar šiek tiek geriau nei tradicinės įmonės. Be to, manoma, kad kooperatyvai ir socialinės įmonės gali padėti novatoriškai spręsti ES nustatytas prioritetines socialines ir ekonomines problemas, kaip antai integraciniis augimas, pagalba regioninei ekonominėi plėtrai, pažangus augimas, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas ir tvaraus augimo kūrimas.

Pagrindinės išvados

Kintančios kooperatyvų ir socialinių įmonių formos

Šiame tyime remiamasi Tarptautinio kooperacijos aljanso (ICA) kooperatyvo apibrėžtimi ir Europos Komisijos nustatyta socialinės įmonės apibrėžtimi. Tačiau šios apibrėžtys ir susiję teisės aktai valstybėse narėse skiriasi. Sektorius yra dinamiškas, nes atsiranda naujų formų kooperatyvai ir socialinės įmonės.

Duomenys apie sektorių ir veiklos rezultatus

Surinkti statistiniai duomenys rodo, kad kooperatyvų ir socialinių įmonių sektorius labiausiai išplėtotas Italijoje. Tyime dalyvavusių šalių kooperatyvų ir socialinių įmonių struktūros ir darbo vietų skaičius labai skiriasi ir skirtinguose duomenų šaltiniuose skaičiai nesutampa.

Remiantis turimais duomenimis ir nacionalinių subjektų požiūriu galima teigti, kad nuo finansų krizės pradžios kooperatyvai ir socialinės įmonės veikė palyginti gerai. Tačiau kooperatyvų ir socialinių įmonių veiklos bendri rezultatai ir konkretios šių organizacijų rūšys pasirinktose šalyse skiriasi. Ypač suklestėjo socialiniai kooperatyvai.

Paramos priemonės

Visos šalys jvairiomis priemonėmis remia kooperatyvų ir socialinių įmonių plėtrą. Didžioji šios paramos dalis apima finansinę, veiklos pradžios ir bendro pobūdžio pagalbą verslui. Paramos priemonių poveikis užimtumui buvo įvertintas kaip labai teigiamas. Nors taikomos jvairios paramos priemonės, tyime dalyvavusių organizacijų vadovai nelinkę jomis naudotis. Kooperatyvai ir socialinės įmonės dažnai renkasi neoficialiąjį paramą per jvairius tinklus, o ne formalias verslo paramos priemones.

Užimtumo lygis

Tiriant organizacijas nustatyta, kad daugumoje profesinių grupių ir pareigybų kategorijų darbo vietų skaičius išaugo. Šis teigiamas poslinkis kuriant ir išlaikant darbo vietas neatrodė susijęs su ekonominės ciklo ir krize. Panašu, kad užimtumo rezultatams poveikį daro kiti veiksnių, kaip antai organizacinės inovacijos, valdymo kokybė ir viešasis finansavimas.

Tirtose organizacijose darbuotojai darbo kokybę tiek absoliučiaja, tiek santykine prasme vertino labai gerai. Tai galima pagrįsti tuo, kad darbo kokybė paprastai yra bendras šių organizacijų tikslas.

Tačiau šiose dvių rūšių organizacijose nustatyti neryškūs skirtumai darbo vietų kūrimo ar kokybės atžvilgiu. Prie teigiamų organizacijų rezultatų prisdėjo tokie vidiniai veiksniai, kaip valdymas, organizacinės ir vidaus sprendimų priėmimo struktūros ir procesai, sukurto pridėtinės vertės tolesnis investavimas, didesnės svarbos darbo vietoms, o ne pelnui ir atlyginimui, suteikimas, ilgalaikiai tikslai ir narius, darbuotojus, ir daugeliu atveju – klientus, vienijančios vertybės.

Užimtumui įtakos turintys veiksniai

Darbo vietų kūrimą ir išlaikymą lemia verslo sėkmė, atspindinti organizacijų gebėjimą konkuruoti dabartinėse rinkose, pereiti į naujas rinkas ir kurti bei tobulinti teikiamas prekes ir paslaugas. Inovacijos – tai dažniausiai minimas užimtumo skatinamasis veiksny, toliau minimas esamų rinkų ir klientų išlaikymas, plėtimasis į naujas rinkas arba įvairių tipų klientų pritraukimas. Valdymo įgūdžiai ir kompetencija taip pat buvo nurodyti kaip vienas iš pagrindinių skatinamujų veiksnii.

Viešųjų lėšų mažinimas buvo nurodytas kaip kliūtis, dėl kurios sumažėjo išteklių ir tapo sunkiau laimeti viešuosius konkursus. Nors dėl finansų krizės kai kuriose organizacijose sumažėjo darbo vietų, tačiau tai suteikė kitokių galimybių, kuriomis daugelis organizacijų sugebėjo pasinaudoti.

Politikos orientyrai

Šio tyrimo rezultatai rodo, kad kooperatyvai ir socialinės įmonės gali daryti ir tikrai daro teigiamą poveikį užimtumui, taip pat padeda kurti kokybiškas darbo vietas. Panašu, kad jie taiko tradicinių įmonių propaguojamą žmogiškųjų išteklių praktiką. Todėl kooperatyvai ir socialinės įmonės svariai prisideda įgyvendinant strategijos „Europa 2020“ tvaraus ir integracino augimo siekius, taip pat kuriant Europos socialinių teisių ramstyje nustatytas tinkamas darbo sąlygas.

Šie faktai rodo, kad reikia remti ir skatinti kooperatyvus ir socialines įmones ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, kaip socialinio ir ekonominio vystymosi priemonę. Tai galima daryti įvairiai:

- Europos Komisija ir Parlamentas turi **nuolat teikti bendrą politinę paramą**.

- **Pagerinti konkrečios paramos tikslingumą** – papildomų paramos priemonių gali nereikėti, bet startuoliams ir įprastinėms įmonėms teikiamų konsultacijų mastas ES valstybėse narėse yra nevienodas ir galima būtų pagerinti jau teikiamos paramos matomumą ir tikslingumą.
- **Populiarinti sektorius profilį** tarp viešojo (pavyzdžiui, vienos ekonomikos plėtros agentūrų) ir privačiojo sektorius (pavyzdžiui, bankų) verslą skatinančių ir jam plėtotis palankias sąlygas sudarančių organizacijų.
- **Siekti suprasti, kodėl kooperatyvai ir socialinės įmonės negali gauti daugiau paramos**, ypač sektorius lygmeniu, toliau vykdant mokslinius tyrimus; galbūt būtų galima pasitelkti neoficialius paramos tinklus siekiant gauti daugiau paramos.
- **Viešuosiųose konkursuose labiau akcentuoti socialinę vertę, o ne mažiausią kainą**, kad būtų sumažintas spaudimas dėl atlanko darbo kokybės.
- **Reklamuoti sektorių kaip alternatyvą viešojo sektorius paslaugų teikimui** ir skatinti kooperatyvus ir socialines įmones dalyvauti konkursuose dėl viešųjų paslaugų teikimo.
- **Itraukti sektorių į įmonių ir verslo švietimą**, kad jaunimas turėtų informacijos prieš pasirinkdamas dirbtį šiame sektoriuje ar plėtoti verslą.
- **Remti valdymo įgūdžių plėtojimą** kooperatyvuose ir socialinėse įmonėse, pasitelkiant tretines įmones ir verslo švietimo įmones ir verslo / vienos ekonominės plėtros organizacijų rengiamus valdymo mokymus
- **Tęsti Europos Komisijos pradėtą darbą dėl kooperatyvų ir socialinių įmonių tipų ir formos** – tai leis surinkti kokybiškesnius duomenis, reikalingus sektorius plėtojimuisi ir poveikiui stebėti.
- **Gerinti sektorius statistinius duomenis**, siekiant juos palyginti ir analizuoti tarpvalstybiniu lygmeniu ir išsamiai išnagrinėti politikos sritis.

Papildoma informacija

Ataskaitą *Kooperatyvai ir socialinės įmonės. Darbas ir užimtumas* atrinktose šalyse pateikiama <https://eurofound.link/ef18043>

Mokslinių tyrimų vadovas – Stavroula Demetriaides

information@eurofound.europa.eu